

Секція 1. ОБЛІК І ФІНАНСИ

УДК 658.14/.17:005.52/.53

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ АНТИКРИЗОВИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Г.Г. Лисак, О.В. Кот

Досліджено діючі методики аналізу фінансового стану; розглянуто можливість і доцільність їх застосування під час проведення комплексного дослідження, виходячи з основних цілей фінансового аналізу. Наведено основні відмінності методик аналізу фінансового стану; визначено проблеми, пов'язані з їх застосуванням. Запропоновано можливі рішення зазначених проблем та основні напрями вдосконалення вивчених методик.

Ключові слова: фінансовий коефіцієнт, фінансовий стан, прогнозування; математичний метод; інтегрований показник; стабілізація фінансового стану.

IMPROVING EFFECTIVE FINANCIAL ANALYSIS AS A TOOL TO SUPPORT CRISIS MANAGEMENT DECISION-MAKING

H. Lysak, O. Kot

The current methods of financial analysis have been studied and the possibility and feasibility of applying them in the process of carrying out a comprehensive study based on the main goals of financial analysis have been examined. The article presents the main differences in the methods of analyzing the financial condition and the problems associated with their implementation. Suggested possible solutions to these problems and main areas for improvement of the described methods.

Keywords: financial ratios, financial condition, forecasting, mathematical methods, Integrated metrics, financial stabilization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ухвалення якісних управлінських рішень на підприємстві в умовах сучасної економіки ґрунтується перш за все на комплексній оцінці фінансового стану підприємства.

Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства ґрунтується на побудові системи показників, що характеризує всі істотні аспекти діяльності підприємства, які знаходяться в певному

взаємозв'язку один з одним і дають необхідну й достатню інформацію для прийняття управлінського рішення [1].

Проблема розвитку методики фінансового аналізу полягає у відсутності єдиного підходу до визначення предмета фінансового аналізу, його змістової частини, алгоритмів розрахунку аналітичних коефіцієнтів.

Крім того, відсутня єдність у термінології загальноприйнятих оптимальних значень для фінансових показників. Майже не приділяється увага створенню системи показників, яка досить повно і глибоко характеризує стан підприємства з урахуванням виду діяльності та інтересів користувачів результатів аналізу. Автори наукової та навчальної літератури не тільки порізнено визначають склад показників фінансового аналізу, але й неоднаково їх називають і розраховують.

Методики фінансового аналізу, що існують сьогодні, не дозволяють повною мірою врахувати наявність усіх можливих взаємозв'язків, які виявляються в системі фінансових показників, і оцінити вплив показників один на одного. З огляду на зазначене актуальним є завдання вдосконалення методик фінансового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток фінансового аналізу з метою вдосконалення його методик зробили вітчизняні вчені: Є.М. Андрущак, І.М. Балик, Н.Б. Біленька, Ю.А. Верига, Б.М. Литвин, Є.В. Мних, І.Д. Фаріон, С.І. Шкарабан, І.Г. Яремчук та ін., а також зарубіжні дослідники, зокрема С.Б. Барнгольд, М.І. Баканов, П.С. Безруких, В.А. Гаврилова, О.П. Зуділін, О.В. Єфімова, В.В. Ковальов, А.Д. Шеремет.

Проте дослідження свідчать: незважаючи на те, що апарат фінансового аналізу має у своєму арсеналі різні підходи до визначення рівня фінансового стану суб'єкта господарювання, не існує єдиної, універсальної методики, яка б урахувала цілі фінансового аналізу, змінний склад оцінних індикаторів фінансових об'єктів, специфіку підприємства певної галузі та умов, у яких воно функціонує.

Метою статті є аналіз методик фінансового аналізу, які застосовуються на практиці та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи сутність і зміст фінансового аналізу на підставі узагальнення вивчених робіт теоретиків і практиків, можна відзначити, що під фінансовим аналізом слід розуміти сукупність аналітичних процедур, заснованих на інформації фінансового характеру та призначених для оцінки фінансового стану й ефективності господарювання суб'єкта, перспектив його розвитку і прийняття управлінських рішень [2; 6].

Із точки зору прийняття управлінських рішень фінансовий аналіз виконує допоміжну функцію, яка виявляється у двох аспектах. По-перше, аналіз є лише проміжним етапом у процесі прийняття рішень. По-друге, результати проведеного аналізу є лише одним з аргументів, що враховуються під час ухвалення рішення. Не виключений той факт, що остаточно прийняте рішення може бути не таким, як припускають результати проведеного аналізу. Тому вважаємо за доцільне розглядати фінансовий аналіз не як самостійну наукову дисципліну, а виключно як важливий елемент структури економічного аналізу. Інакше кажучи, фінансовий аналіз є необхідною, але недостатньою умовою ефективної системи управління.

Традиційно аналіз фінансового стану підприємства передбачає здійснення таких основних етапів: оцінка надійності інформації, читання інформації, застосування аналітичних процедур з урахуванням різних груп користувачів (власники, податкові служби, статистичні органи тощо). Залежно від цього розрізняються і завдання аналізу [3; 4].

Коло розв'язуваних завдань та пріоритети у виборі ключових напрямів фінансового аналізу залежать і від тимчасового аспекту його проведення. У зв'язку з цим виділяють короткостроковий і довгостроковий фінансовий аналіз.

До основних цілей фінансового аналізу можна віднести:

- оцінку фінансового стану підприємства;
- виявлення змін у фінансовому стані в просторово-часовому розрізі;
 - виявлення основних чинників, що викликали зміну фінансового стану;
 - виявлення чинників, що сприяють підвищенню ефективності діяльності;
 - створення надійної інформаційної бази для прийняття фінансових (управлінських) рішень і планування діяльності підприємства;
 - прогноз основних тенденцій у фінансовому стані.

Досягнення цілей фінансового аналізу здійснюється за допомогою спеціальних методів і моделей.

У зарубіжній і вітчизняній практиці досить докладно розглянуті різні класифікації методів фінансового аналізу, з виділенням неформалізованих (логічних) та формалізованих груп. Вибір того чи іншого методу визначається залежно від розв'язуваних виробничих або господарських завдань.

Разом із тим проведене дослідження показало, що проблема використання методів фінансового аналізу для оцінки фінансового стану підприємства досліджена недостатньо.

Вивчення найбільш популярних на сьогодні математичних моделей, що застосовуються у фінансовому аналізі, дозволило зробити висновок про обмеженість їх застосування через локальний характер і використання або для управління (управління запасами – модель Уїлсона, управління грошовими коштами – модель Баумола, Міллера–Орра), або для прогнозування фінансового стану підприємства (модель Брауна або Альтмана). Крім того, ці моделі не можуть бути використані для виявлення взаємозв'язків і залежностей у системі фінансових показників.

Виходячи з цього, вважаємо за доцільне скорегувати методики, які застосовуються зараз, з урахуванням використання системного і комплексного підходів, що дозволяє проводити комплексний аналіз і оцінку фінансового стану підприємства, а також використовувати результати аналізу в прогнозуванні та плануванні фінансово-господарської діяльності.

Проаналізувавши найбільш відомі роботи з фінансового аналізу, відзначимо два основних типи відмінностей запропонованих у них методик [4; 5]:

1. За видом характеристик, що включаються в загальну оцінку фінансового стану.

2. За складом показників, які в них використовуються.

Крім того, як показують дослідження, під час оцінювання фінансового стану найчастіше аналізується ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність і ділова активність. При цьому перші дві групи індикаторів фінансового стану характеризують платоспроможність підприємства, а другі дві групи – ефективність його діяльності.

Проаналізувавши методики, які діють зараз, можна зробити висновок, що всі вони передбачають розрахунок фінансових коефіцієнтів. Тому в процесі розробки математичної моделі оцінки фінансового стану підприємства слід використовувати найбільш інформативні показники з урахуванням чотирьох зазначених вище напрямів.

Проведене дослідження дало можливість виявити низку проблем, пов'язаних із використанням та інтерпретацією коефіцієнтів, розрахованих на базі фінансової звітності, а саме:

- залежність значень коефіцієнтів від надійності й порівнянності показників, що беруть участь у процесі їх розрахунку;
- можливість кореляції чинників, що впливають на чисельник і знаменник коефіцієнтом;
- множинність коефіцієнтів, що застосовуються під час аналізу.

Можливе вирішення проблеми множинності аналітичних коефіцієнтів під час комплексного оцінювання фінансового стану підприємства ми бачимо в зменшенні кількості методик до чотирьох, найчастіше застосовуваних останнім часом. Це такі методи: рейтингової оцінки, бальної оцінки, динамічного нормативу і головних компонент [6].

Порівняльний аналіз зазначених методів показав, що до сьогодні залишається невирішеною проблема корельованості чинників, які впливають на чисельник і знаменник фінансових показників. Так, за методу динамічного нормативу облік корельованості чинників можливий тільки для тих фінансових показників, для яких встановлено співвідношення «швидше»; за методу головних компонент у процесі згортки показників виникає ефект взаємопогашення, тобто негативні значення одних показників компенсуються позитивними значеннями інших.

У зв'язку з цим вважаємо, що проблему кореляції чинників при формалізації можна трактувати як накладення вихідних даних, які використовувалися для розрахунку фінансових показників. Наприклад, коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{ПЛ} = ПА / КП$) і рентабельність поточних активів ($R_{ПА} = \text{Прибуток} / ПА$) належать до показників різних груп, але для їх розрахунку використовують величину поточних активів (ПА).

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, основними напрямками вдосконалення загальноприйнятих методик фінансового аналізу вважаємо:

- удосконалення системи використання та інтерпретації коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності з урахуванням корелювання окремих чинників, що впливають на чисельник і знаменник фінансових показників;
- використання результатів фінансового аналізу з метою прогнозування і планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- розгляд доцільності застосування методики фінансового аналізу з точки зору визначення конкретних напрямів для поліпшення, стабілізації або контролю фінансового стану підприємства;
- використання сучасного програмного інструментарію разом із конкретними методиками;
- розробка механізму якісної інтерпретації розрахованих інтегрованих показників.

Список джерел інформації / References

1. Федорук О. В. Особливості та проблеми розробки методичних підходів щодо діагностики імовірності банкрутства підприємств [Електронний

ресурс] / О. В. Федорук // Інноваційна економіка. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/126.pdf

Fedoruk, O. “Features and problems of development of methodical approaches on diagnostics of probability of bankruptcy of the enterprises” [“Osoblivosti ta problemi rozrobki metodichnikh pidkhodiv shhodo diagnostiki imovirnosti bankrutstva pidpriyemstv”, *Innovacziyna ekonomika*], available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/126.pdf

2. Тижненко Л. О. Моделі комплексної оцінки фінансового стану підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11 / Л. О. Тижненко. – Харків, 2007. – 20 с.

Tizhnenko, L. (2007), *Models of complex assessment of the financial condition of the enterprise* [*Modeli kompleksnoyi oczinki finansovogo stanu pidpriyemstva*: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk], Kharkiv, 20 p.

3. Ізмайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу / К. В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2003. – 148 с.

Izmajlova, K. (2003), *Modern technologies of financial analysis* [*Suchasni tekhnologiyi finansovogo analizu*], MAUP, Kyiv, 148 p.

4. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа / А. Д. Шеремет. – М. : Инфра-М, 2008. – 429 с.

Sheremet, A. (2008), *Economic analysis theory* [*Teoriya ekonomicheskogo analiza*], Infra-M, Moscow, 429 p.

5. Бреус С. В. Оцінка фінансового стану підприємства та основні напрями його покращення / С. В. Бреус, В. С. Шматуха // Інтернаука. – 2016. – № 12 (22), Т. 2. – С. 35–37.

Breus, S., Shmatukha, V. (2016), “Assessment of the financial condition of the enterprise and the main directions of its improvement” [“Oczinka finansovogo stanu pidpriyemstva ta osnovni napryami jogo pokrashhennya”, *Internauka*], No. 12 (22), Vol. 2, pp. 35-37.

6. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення / О. А. Сарапіна // Причорноморські економічні студії. – 2016. – № 2. – С. 54–58.

Sarapina, O. (2016), “System analysis of the financial condition of the enterprise: methods and areas for improvement” [“Sistemnij analiz finansovogo stanu pidpriyemstva: metodika ta napryami vdoskonalennya”, *Prichornomorski ekonomichni studiyi*, No. 2, pp. 54-58.

Лисак Галина Георгіївна, канд. екон. наук, доц., кафедра фінансів та обліку, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-07; e-mail: galynuchka@gmail.com.

Lysak Halyna, PhD in Economics, Associate Professor, Finance and Accounting Department, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska st., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-07; e-mail: galynuchka@gmail.com.

Кот Олена Володимирівна, канд. екон. наук, проф., кафедра менеджменту та економіки, Міжнародний європейський університет. Адреса: пр. Академіка Глушкова, 42в, м. Київ, Україна, 03187. Телю: (044)338-00-43; e-mail: elvkot@gmail.com.

Kot Olena, PhD in Economics, Professor, Department Management and Economics, International European University, Address: Academician Glushkov Avenue, 42v, Kyiv, Ukraine, 03187. Tel.: (044)338-00-43; e-mail: elvkot@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.4392749

УДК 336.225:330.3

ПРИРОДНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ІНДУСТРІЇ

М.С. Одарченко, Н.С. Ковалевська, А.О. Лопін, О.О. Лісніченко

Обґрунтовано теоретичні положення та розроблено організаційно-методичні рекомендації щодо обліку природного капіталу в системі управління підприємствами харчової індустрії. Проаналізовано аналіз діяльності підприємств харчової галузі, проаналізовано глобальні та національні Цілі сталого розвитку, пов'язані з природним капіталом.

***Ключові слова:** природний капітал, облік, фінансова звітність, сталий розвиток, природоохоронна діяльність, екологічна стратегія.*

NATURAL CAPITAL AS THE BASIS OF THE ENVIRONMENTAL STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES

N. Odarchenko, N. Kovalevska, A. Lopin, O. Lisnichenko

The article is devoted to the scientific substantiation of theoretical issues and development of organizational and methodical recommendations concerning accounting of natural capital in the food industry enterprises management system. Food industry enterprises activity analysis is carried out in the paper, global and national Sustainable Development Goals related to natural capital are analyzed in detail. The stages of evolution of the definition of "natural capital" are determined, the author's definition of "natural capital" is offered. The national and international regulatory legal framework for accounting and reporting in the elements of natural